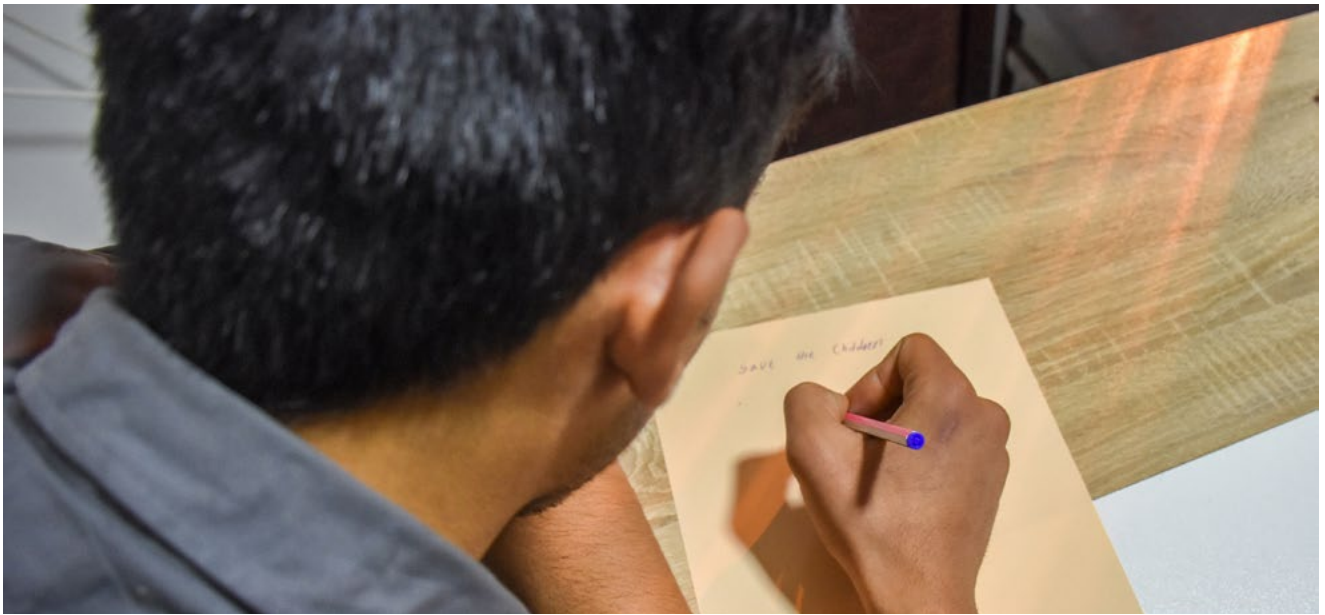

SAŽETAK IZVAN VIDOKRUGA, EKSPLOATISANI I SAMI

IZVEŠTAJ O SITUACIJI DECE KOJA SU BEZ PRATNJE ILI RAZDVOJENA
OD RODITELJA U BUGARSKOJ, MAKEDONIJI, SRBIJI I HRVATSKOJ

MART 2017

Vlasti Srbije preselili su Ulfata (16) iz Afganistana iz baraka u Beogradu u prihvatni centar u Preševu, blizu granice sa Makedonijom, u pokušaju raščišćavanja neformalnih kampova u Beogradu. Zbog velikog broja dece koji borave duže vremena u Preševu, Save the Children organizacija pokrenula je proces razvoja strukturisanih obrazovnih aktivnosti sa ciljem poboljšanja usluga, a posebno pristupa obrazovanju za decu izbeglice i migrante.

Ulfat kaže, "Škola je najbolja stvar za svakog čoveka. Sve možeš naučiti u školi. Tvoj učitelj uči sa tobom, i poučava te ne samo školske stvari već i što da se radi u životu, kako da se razgovara sa ljudima, kako da gradiš svoju budućnost."

SVET SE SUOČAVA S GLOBALNOM MIGRANTSKOM KRIZOM

u kojoj je 65 miliona ljudi primorano da napuste svoje domove. Od početka 2015. godine, više od milion ljudi prošlo je kroz Grčku ili Bugarsku bežeći od sukoba i krize u potrazi za sigurnošću i boljom budućnošću u Evropi – a skoro 100.000 od tog broja su bila deca bez pratnje ili razdvojena deca (u daljem tekstu deca bez pratnje). Najmanje trećina¹ onih koji i dalje pristižu u Evropu i neregularno prelaze granice ili su zaustavljeni duž bivše Balkanske rute čine deca, uključujući i decu bez pratnje. Ovaj neprekidni tok neregularne migracije prouzrokovan je stalnim sukobima, nedostatkom bezbednosti i siromaštvom u zemljama porekla, kao i nedovoljnom informisanošću, neizvesnošću ishoda, sporog procesa traženja azila i lošim uslovima te manjkom podrške u prvim državama prihvata i duž cele Balkanske rute.

Svakog dana vidimo decu koja putuju sa krijumčarima, izložena riziku od fizičkog ili seksualnog zlostavljanja ili eksploatacije, koja prelaze mnoge evropske granice, a da ih vlasti ne registruju, ili ih pak pogrešno registruju, kao odrasle. Ova deca prelaze hiljade kilometara da bi pronašla sigurnost i u tom procesu ostaju bez podrške koja im je neophodna.

Procenjuje se da je u celom regionu više od 1.300 dece bez pratnje trenutno izloženo riziku od eksploatacije, nasilja i trgovine ljudima.

Ovaj izveštaj je rezultat zajedničkih napora 12 lokalnih i međunarodnih humanitarnih organizacija s ciljem da se podigne svest o ovoj gorućoj, a nedovoljno poznatoj krizi koja pogađa neke od najugroženijih kategorija dece, s posebnim naglaskom na decu bez pratnje u Bugarskoj, Makedoniji, Srbiji i Hrvatskoj.

U cilju bolje podrške ovoj deci, ključni akteri bi trebalo da ulože napore u rešavanje sledećih problema:

- ❑ Manjak podataka, nepouzdana podaci i manjkavosti u upravljanju podacima o deci bez pratnje u regionu;
- ❑ Nedovoljno mogućnosti za siguran smeštaj i manjak potrebnih usluga za decu bez pratnje u skladu s najboljim interesom svakog deteta;
- ❑ Nedovoljno mogućnosti za pristup legalnim putevima i nedostatak prekograničnog vođenja slučajeva u cilju bolje i kontinuirane nege i zaštite; i
- ❑ Izloženost eksploataciji, nasilju i trgovini ljudima, između ostalog zbog krijumčarenja ljudima, ili nasilnih vraćanja u prethodnu zemlju.

Mnoga deca koja su u pokretu pokušavaju stići do odredišta, a da se formalno ne registruju u svakoj, ili u nekim od država kroz koje prolaze; mnoge predviđene mere za identifikaciju i zaštitu te dece ne sprovode se adekvatno. Procedure procene starosne dobi ili ne postoje, ili su neadekvatne jer proceduralne smernice ne postoje, ili su nedorečene, a događa se da zbog nedovoljnih kapaciteta i nedovoljne obučenosti terenski radnici ne uspevaju da identifikuju decu, što dovodi do toga da se neka deca pogrešno tretiraju kao odrasli. Pružaoci usluga unutar jedne države retko međusobno razmenjuju podatke o identifikovanoj deci bez pratnje, a između država skoro nikada. Uopšteno govoreći, nedostatak pouzdanih podataka znatno otežava planiranje i pružanje podrške ovoj deci.

U Makedoniji, Srbiji i Hrvatskoj identifikovanoj deci bez pratnje opcija bezbednog smeštaja ne pruža se na dosledan način, a u Bugarskoj ne postoji specijalizovano sklonište za decu bez pratnje. Tamo gde specijalizovani smeštaj postoji, ti objekti imaju kapacitet da prime samo mali broj dece, ili su već prepuni, te ne zadovoljavaju standarde, ne pružaju adekvatne usluge, a ponekad za decu stariju od 14 godina nemaju ni odvojen smeštaj u skladu sa starosnom dobi i polom. Kako pažnja koja se posvećuje kontroli granica postaje sve veća, duž migracione rute dokumentovani su slučajevi smeštanja dece u uslove nalik pritvoru.

Procena najboljeg interesa i utvrđivanje najboljeg interesa deteta često se obavlja *ad hoc*, primenom različitih kriterijuma, uz jezičku barijeru zbog lošeg prevoda, ili čak bez prevoda. Postupak imenovanja staratelja primenjuje se u Bugarskoj, Makedoniji, Srbiji i Hrvatskoj; međutim, primećeno je da se taj postupak često sprovodi na takav način da se samo zadovolje formalni proceduralni zahtevi, ili se postupak sasvim preskače. Privremeni staratelji dece bez pratnje nisu stalno prisutni, a zakonski staratelji često imaju previše slučajeva, nisu dobro obučeni, nisu prošli adekvatne provere podobnosti rada sa decom, i nemaju odgovarajuće smernice da bi svoju ulogu i odgovornost obavili na potreban način. Formalno vođenje slučajeva se slabo primenjuje, ne postoji prava procena individualnih potreba deteta, nedovoljan je broj prevodilaca, te specijalizovanih usluga, a mehanizam upućivanja na dalju podršku nije dovoljno funkcionalan. Deca bez pratnje koja su u tranzitu često nemaju pristup formalnom, ali ni neformalnom obrazovanju, čak i onda kad u nekoj državi borave više meseci, pa postoji hitna potreba da se pojača psiho-socijalna podrška, a kako bi se ublažio štetni uticaj situacije u kojoj se ta deca dugoročno nalaze na njihov dalji razvoj.

Pristup međunarodnoj zaštiti ostvaruje se veoma sporo i neefikasno. Dablinski proces spajanja porodica traje u proseku dve godine, a kada se jednom započne u nekoj državi EU, na primer Grčkoj, taj proces više ne može da se nastavi u drugoj državi. Način na koji se porodica ili osoba smeštena u nekoj državi koja nije članica EU može spojiti s ostatkom porodice u zemlji koja je članica EU, nije dovoljno poznat i često je spor. Nemogućnost dobijanja jasnih informacija o pravnim opcijama koje su im na raspolaganju i o mogućnosti da se svojim porodicama u EU pridruže u nekom razumnom roku, obično primoravaju decu da se odluče na veoma rizična putovanja s krijumčarima.

Deca bez pratnje u zemljama duž rute često prijavljuju da su tokom putovanja pretrpela nasilje krijumčara ili policije. Česti su i izveštaji o nezakonitom vraćanju izbeglica iz jedne u drugu državu duž rute, u nekim slučajevima nasilnim, u kojima su učestvovali i organi vlasti u Mađarskoj, Hrvatskoj, Srbiji, Makedoniji i Bugarskoj, a čemu su bili izloženi i maloletnici bez pratnje.

Naposletku, krijumčarske mreže širom regiona dobro su organizovane, unosno posluju i skladno funkcionišu. Dok države intenziviraju napore u borbi protiv krijumčarenja, postaje jasno da će, bez mogućnosti bezbednog i legalnog traženja zaštite u Evropi, ova deca nastaviti da neregularno prelaze granice, najčešće uz pomoć krijumčara.

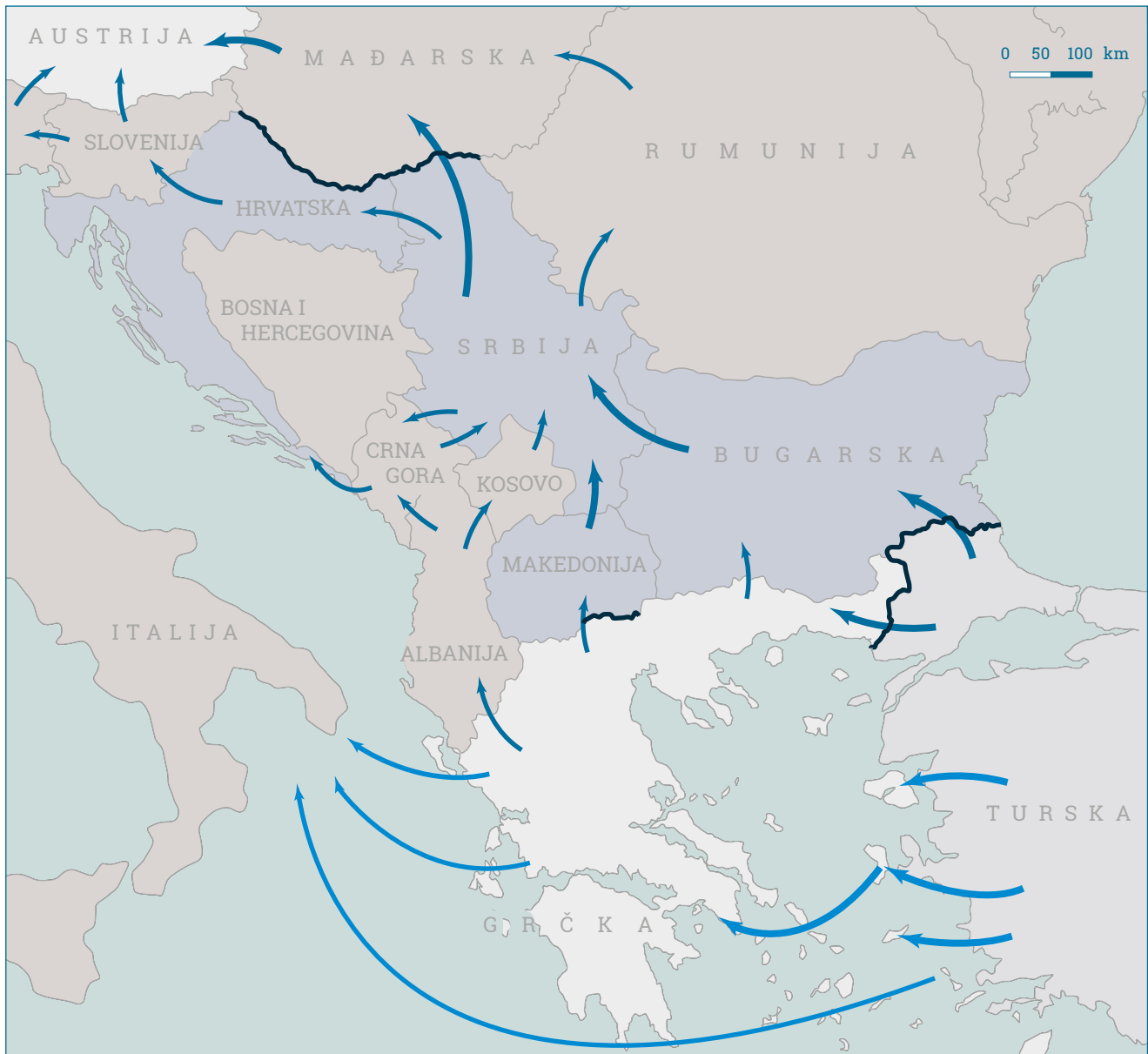
NIKAD IM NE KAŽEM DA ŽIVIM NA OVAKVOM MESTU. TO BI IH RASTUŽILO.

KAŽEM IM DA SAM NA DOBROM MESTU I DA NAM JE UGODNO.

RODITELJI MI STALNO GOVORE, 'NASTAVI DALJE DA BI STIGAO U FRANCUSKU.'

ERŠAD (16) IZ AVGANISTANA, DEČAK KOJI ŽIVI U SKLADIŠTU

KRETANJE IZBEGLICA KROZ ZEMLJE BALKANA

← DOLASCI KOPNENIM PUTEM

← DOLASCI MORSKIM PUTEM

— OGRADE

Sve međunarodne granice na Balkanu sada su zvanično zatvorene za izbeglice. Neke države su uz to podigle fizičke barijere duž određenih delova svojih granica kako bi dodatno omele napore izbeglica da pređu preko njihove teritorije.

Izvor: UNHCR, "Putovanja iz očajja: Izbeglice i migranti koji stižu i putuju Evropom preko Sredozemlja i zapadnog Balkana"
Februar 2017

<https://data2.unhcr.org/en/documents/download/53994>

PREPORUKE

EVROPSKOJ KOMISIJI

- da redefiniše prioritete Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA) u cilju obezbeđivanja veće podrške balkanskim državama da pruže sveobuhvatnu zaštitu deci bez pratnje, u skladu sa deset načela Evropske komisije za integrisane sisteme zaštite dece;
- da podstakne države-članice EU da koriste sredstva iz Fonda za azil, migracije i integracije kako bi rešile probleme u prihvatnim objektima i obezbede zaštitu dece bez pratnje;
- da kao prioritet postavi donošenje zajedničke strategije za starateljstvo, uključujući uspostavljanje ili razvoj postojećih mreža staratelja kako bi se zadovoljile međunarodne smernice i primenila najbolja praksa;
- da preduzme sve raspoložive mere kako bi se obezbedilo da članice EU ispune postojeće obaveze u skladu sa zakonima EU u vezi sa transferom dece bez pratnje, a to su preseljenje, spajanje sa porodicom i primena Dablinske uredbe;
- da spreči i utvrdi odgovornost u vezi s bilo kakvim kršenjem ljudskih prava i prava dece u državama članicama i državama kandidatima.

Egbal iz Afganistana došao je u Beograd u Srbiji u društvu svog najboljeg prijatelja Muzafara. Obojica imaju 13 godina. Dvojica dečaka su zajedno prošla na hiljade kilometara, oslanjajući se isključivo na uzajamnu pomoć i podršku. Sa povećanjem broja izbeglica koji ostaju duže u Srbiji, organizacija Save the Children podržala je lokalnu organizaciju InfoPark u distribuciji 300 sveže pripremljenih, kulturološki prihvatljivih, toplih obroka za one izbeglice i migrante koji nemaju pristup postojećim zonama za distribuciju hrane. Egbal kaže: "Već smo mesecima ovde u Beogradu. Spavamo u parku. Nije loše, ne smeta nam i ne bojimo se. Držimo se blizu krijumčara jer će nas odvesti do Mađarske. Već smo četiri puta probali preći granicu, ali nismo uspeali. Tokom zadnjeg pokušaja smo naišli na policijske pse i cela je grupa zadobila ujede pasa. Bilo mi je tako loše da sam morao u bolnicu u Subotici, gde sam proveo 20 dana. Čim mi je bilo bolje, vratio sam se u Beograd."

DRŽAVAMA-ČLANICAMA EU

- da obezbede dodatnu podršku i zaštitu dece bez pratnje u tekućim pregovorima o reviziji Zajedničkog evropskog sistema azila, uključujući posebne proceduralne garancije, rano imenovanje staratelja i proširenje definicije članova porodice;
- da udvostruče napore za sprovođenje i prilagođavanje postojećih zakona kako bi se obezbedili bezbedni, zakonski i efikasni putevi za sve one kojima je međunarodna zaštita potrebna, uključujući spajanje porodice po hitnom postupku (kao i spajanje iz država koje nisu članice EU sa članovima porodice koji su u državama-članicama EU), preseljenje, humanitarne vize ili privatna sponzorstva, a gde će prioritet imati sva deca bez diskriminacije.

Edrees (17) je morao napustiti svoje selo u Afganistanu. Putovao je 5 meseci da dođe do Beograda gde se morao zaustaviti jer zbog zatvorenih granica nije mogao preći u Mađarsku. Spava u barakama i napuštenim zgradama kod beogradske železničke stanice, gde su se neki od izbeglica i migranata zaustavljenih u Srbiji odlučili smestiti da ne izgube kontakt sa krijumčarima, koje vide kao jedini put da dođu do svog odredišta – jedne od zemalja Evropske Unije. Većinom su to muškarci i dečaci bez pratnje iz Afganistana. Boje se deportacije iz Srbije. Sa povećanjem broja izbeglica koji ostaju duže u Srbiji, organizacija Save the Children podržala je lokalnu organizaciju InfoPark u distribuciji toplih obroka u beogradskim parkovima. Edrees je jedan od mnogih mladića koji svakodnevno čekaju u redu za svoju hranu.

VLADAMA DRŽAVA KROZ KOJE DECA PROLAZE I DRŽAVA-ODREDIŠTA U JUGOISTOČNOJ I CENTRALNOJ EVROPI

- da revidiraju postojeće smernice za traženje azila kako bi se predvidelo obavezno davanje prioriteta obradi slučajeva dece bez pratnje, te usvoje ubrzane mehanizme kako bi se olakšala praktična primena nacionalnih smernica u slučajevima dece bez pratnje;
- da one države koje takvu praksu sprovode odmah okončaju praksu zadržavanja dece migranata u pritvoru;
- da osmisle i raspodele smernice, protokole ili standardne operativne procedure za identifikaciju dece i prepoznavanje one dece koja su posebno ugrožena i da se postaraju da se njihovo sprovođenje sistematski prati i ocenjuje;
- da odmah uspostave mere kako bi sva deca u trazitu ili ona koja su zaustavljena u zemljama tranzita bila registrovana/dokumentovana, kako bi im se dodelili dobro obučeni staratelji, i kako bi im bio omogućen prioritetni pristup međunarodnim procedurama zaštite;
- da sprovedu individualne procene svakog deteta bez pratnje kako bi se utvrdile njihove potrebe za zaštitom, ustanovile moguće pravne opcije (na primer spajanje porodice) i da bi se identifikovala ona deca koja su posebno ugrožena;
- da obezbede hitno imenovanje kvalifikovanih i adekvatno obučanih staratelja pre bilo koje odluke o primeni mera zaštite dece;
- da obezbede svoj deci pristup procesu procene njihovog najboljeg interesa i svim potrebnim informacijama u procesu utvrđivanja njihovog najboljeg interesa;
- da deci obezbede redovnu pravnu pomoć i pristup relevantnim informacijama na maternjem jeziku;
- da uspostave odgovarajuće prihvatne centre specijalizovane za decu bez pranje i obezbede poboljšanje uslova u postojećim centrima u skladu sa minimalnim standardima zaštite dece,² kao i da uspostave sistem za konsultacije sa decom bez pratnje;
- da uspostave strog i temeljan sistem prikupljanja podataka o načinu na koji deca bez pratnje mogu imati pristup uslugama i procedurama međunarodne zaštite, te razmotre mogućnost da sa susednim državama usaglasе metodologiju i sredstva koja se koriste za prikupljanje podataka;
- da obezbede obuku i stručno usavršavanje celokupnom osoblju odgovornom za negu ili rad sa decom bez pratnje, uključujući napredne obuke za procenu najboljeg interesa i utvrđivanje najboljeg interesa, te obuku iz oblasti dečjih prava, zaštite dece, poverljivosti informacija, privatnosti podataka i sveobuhvatne procene starosne dobi.

LOKALNIM I MEĐUNARODNIM HUMANITARNIM ORGANIZACIJAMA

- da obezbede bolju koordinaciju svih humanitarnih aktera, uključujući koordinaciju prilikom izrade programa pomoći vladama država-domaćina, te pomognu prekograničnu saradnju, prikupljanje i prosleđivanje relevantnih podataka na nacionalnom i međudržavnom nivou, uključujući i podršku u vođenju slučajeva.

- 1 Na osnovu UNHCR-ovih demografskih podataka o dolascima u Grčku od 1. januara 2016. godine, procenjuje se da deca čine 37% tih osoba. Na osnovu najnovijih UNHCR-ovih podataka za Srbiju (iz decembra 2016), procenjuje se da 46% novopristiglih čine deca. Budući da nisu dostupni tačni podaci o dolascima u Bugarsku i Makedoniju, procenjuje se da deca čine 43%, odnosno 45% osoba u državnim prihvatnim centrima i u tranzitu.
- 2 Projekat sfera, Minimalni standardi za zaštitu dece u humanitarnom radu.

© Copyright Save the Children, the International Rescue Committee, 2017.

Ova publikacija podleže zaštiti autorskih prava, ali se tekst može koristiti besplatno za svrhe zagovaranja, informativnih kampanja, obrazovanja i istraživanja, pod uslovom da se izvor navede u potpunosti. Vlasnici autorskih prava traže da budu obavešteni o svakom takvom korišćenju radi procene uticaja izveštaja. Za kopiranje pod bilo kojim drugim okolnostima, objavljivanje u drugim publikacijama, ili prevodenje ili adaptaciju, potrebno je dobiti dozvolu od vlasnika autorskih prava koji može tražiti novčanu nadoknadu.

Save the Children organizacija radi u više od 120 zemalja sveta. Spašavamo živote deci. Borimo se za njihova prava. Pomažemo im da dostignu svoj puni potencijal.

Save the Children organizacija radi u Grčkoj, Srbiji, Makedoniji i Hrvatskoj na obezbeđivanju podrške i brige za decu izbeglice i decu migrante, sa posebnim fokusom na razdvojenu decu i na decu bez pratnje, kroz sprovođenje aktivnosti za njihovu zaštitu i kroz aktivnosti na izgradnji sistema podrške deci u pokretu duž rute kojom prolaze.

Više informacija o radu organizacije Save the Children na prostoru Balkana možete pronaći ovde:

<https://www.savethechildren.net/>

DONATORIMA

- da stave na raspolaganje neophodne resurse vladama država kroz koje deca prolaze i državama odredišta kao i nevladinim organizacijama, kako bi se adekvatno zadovoljile potrebe dece bez pratnje u svakoj državi, uključujući potrebu za odgovarajućim smeštajem ili hraniteljstvom, za odgovarajućim osobljem i programima koji su neophodni za adekvatno staranje o potrebama dece, a u skladu s minimalnim standardima zaštite dece i uz poštovanje dečjih prava.

Naslovna fotografija: Mapa puta tinejdžera iz Avganistana, nastala u sklopu aktivnosti psihosocijalne podrške u Kutku za mlade koji u Centru za izbeglice Miksalište u Beogradu vode Save the Children i Centar za integraciju mladih.

Naslovna fotografija, unutrašnja naslovna fotografija i fotografija uz studiju slučaja na strani 4: Tatjana Ristić/Save the Children, decembar 2016. i avgust 2016.

Fotografija na strani 5: Miodrag Čakić/InfoPark, zima 2016/17.

Dizajnirao: Ros Mac Thóim.

International Rescue Committee je humanitarna organizacija koja radi u 40 zemalja sveta i posvećena je pomaganju ljudima čiji su životi i sredstva za život uništeni sukobima i prirodnim katastrofama da prežive, oporave se i preuzmu odgovornost za svoju budućnost.

IRC predvodi konzorcijum partnera koji obezbeđuje smeštaj i usluge zaštite, te podržava porodični smeštaj najranjivije dece, uključujući razdvojenu decu i maloletnike bez roditeljske pratnje koja se već neko vreme nalaze u Grčkoj, Srbiji i drugim zemljama duž balkanske rute.

Više informacija o radu IRC-a na prostoru Balkana možete pronaći ovde:

<https://www.rescue.org/Serbia>